

УДК 338.22:378.31

DOI: 10.31359/2411-5584-2018-35-4-65

Г. І. БАЗЕЦЬКА

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки підприємств
міського господарства
Харківського національного університету
міського господарства імені О. М. Бекетова,
Україна, м. Харків
e-mail: bazana1721@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5034-8959>

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ¹

У статті розглянуто сучасні проблеми системи освіти, в тому числі недостатню фінансову підтримку держави. Державного фінансування недостатньо для здійснення всіх освітніх програм, а залучення приватних інвесторів ставить заклади вищої освіти в залежність від них. Тому в роботі запропоновано використання змішаного фінансування, за якого частка приватних і державних інвестицій у сферу освітніх послуг визначається на основі аналізу конкурентоспроможності ЗВО в Україні.

Ключові слова: освітні послуги, державне фінансування, цільовий капітал ЗВО, конкурентоспроможність.

JEL Classification: I22, I25, I28, M10.

Постановка проблеми. У даний час українські виші стикаються з проблемою недостатнього фінансування своєї діяльності. Обсяги державного фінансування постійно зменшуються, а приватні інвестори мало зацікавлені у здійсненні капітальних вкладень і довгострокових інвестицій у сферу освіти. Багато ЗВО України, крім грошових вливань із Державного бюджету, мають власні кошти, в тому числі виграні гранти на наукові дослідження, що проводяться на замовлення приватних організацій. Однак організація лабораторій і забезпечення їх витратними матеріалами, польові досліджен-

¹ © Базецька Г. І., 2018. Стаття публікується на умовах ліцензії Creative Commons – Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).

Статтю розміщено на сайті збірника: <http://econtlaw.nlu.edu.ua>.

ня і експерименти часто вимагають набагато більше коштів, ніж ті, якими володіє ЗВО. Тому одним із головних завдань управління фінансуванням діяльності ЗВО стає визначення оптимальних розмірів коштів, що виділяються з бюджетів, а також цільових фондів, які необхідно формувати для забезпечення ефективного функціонування того чи іншого закладу вищої освіти.

У розвинених країнах поширена практика формування цільового капіталу вузів у формі ендаумент-фондів. Такі фонди формуються за рахунок приватних пожертвувань. Інвестиційний дохід від цих фондів, як правило, направляється на здійснення фінансової діяльності університетів, дозволяючи примножувати отриманий капітал, а потім розподіляти отримані в такий спосіб кошти на розвиток вишів. Утім при цьому державна підтримка закладів вищої освіти є дуже сильною.

В Україні ситуація дещо інша. Приватні інвестори не зацікавлені в тому, щоб вкладати капітал у ЗВО. У той же час випускники, на відміну від своїх закордонних колег, які часто вносять пожертви до ендаумент-фондів, нерідко негативно ставляться до своїх alma mater, до якості отриманої освіти, програм, які вони вважають застарілими, і кваліфікації професорсько-викладацького складу, яку вони оцінюють як низьку. Крім того, високий рівень корупції у сфері освіти, на жаль, теж не сприяє формуванню позитивного іміджу закладів вищої освіти України.

Конкурентоспроможність сфери послуг забезпечується трьома основними складовими: ціною послуг, що надаються, іміджем або репутацією закладу, який надає послуги, а також кваліфікацією персоналу. Отже, система фінансового управління сферою освітніх послуг повинна в першу чергу вирішувати завдання підвищення конкурентоспроможності ЗВО України, а вже виходячи з цього, визначати, які саме джерела фінансування повинні бути використані в тій чи іншій ситуації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема оптимізації системи фінансування сфери освіти займаються багато сучасних українських і зарубіжних дослідників. Питання модернізації державного фінансування закладів вищої освіти розглядали І. Г. Савченко та О. В. Чумак [1]. Тема фінансового забезпечення сфери освітніх послуг і визначення доцільних джерел фінансування відображена в роботах Т. М. Боголіб [2], Л. С. Шевченко [3; 4], З. С. Варналій та О. В. Красільник [5; 6; 7]. Також існує багато прикладних досліджень рівня освіти як в Україні [8], так і в світі [9; 10; 11; 12].

Формулювання цілей. Метою статті є визначення оптимального співвідношення державного і приватного фінансування діяльності закладів вищої освіти на основі аналізу їх конкурентних позицій на ринку.

Виклад основного матеріалу. В даний час у системі вищої освіти України спостерігаються негативні тенденції. Так, за 2010–2018 рр. кількість ЗВО зменшилася на 17%, а кількість студентів – майже на 40%. Динаміка зниження кількості вишів і кількості студентів наведена на рис. 1.

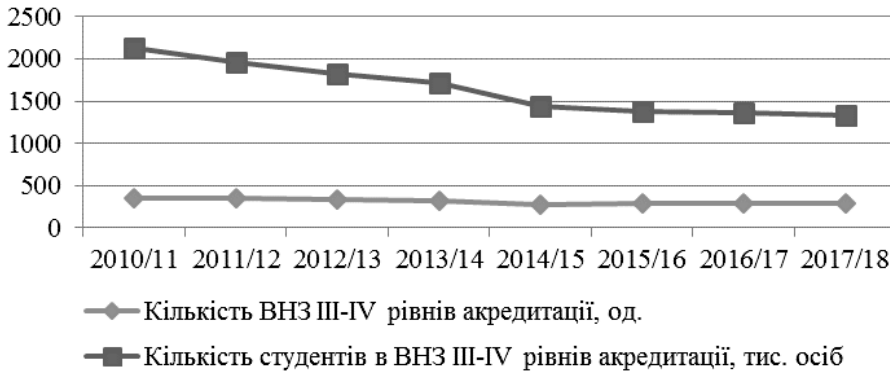

Рис. 1. Динаміка кількості ЗВО та студентів, які в них навчаються

Складено автором на основі джерела [13].

Незважаючи на таку динаміку, а також на один із найнижчих рівнів ВВП на душу населення серед країн близького зарубіжжя та двох найбільш розвинутих країн світу і Європи (США і Німеччини), державні витрати на вищу освіту у % до ВВП серед цих країн практично найвищі (рис. 2 та 3).

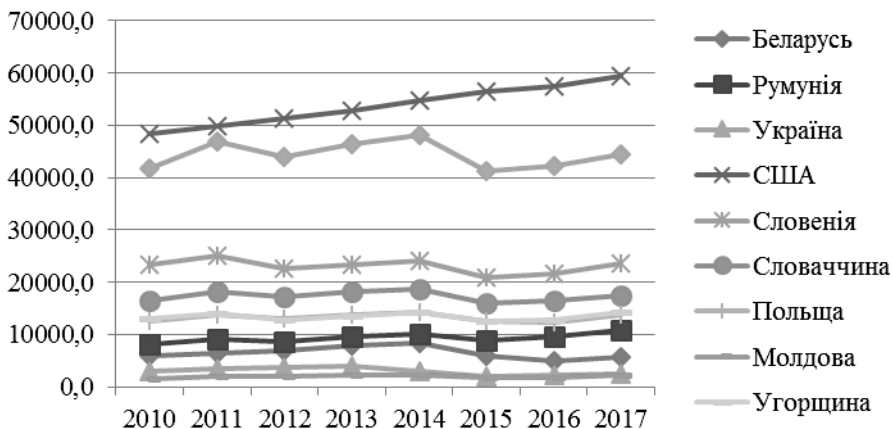

Рис. 2. Динаміка ВВП на душу населення (у поточних цінах)

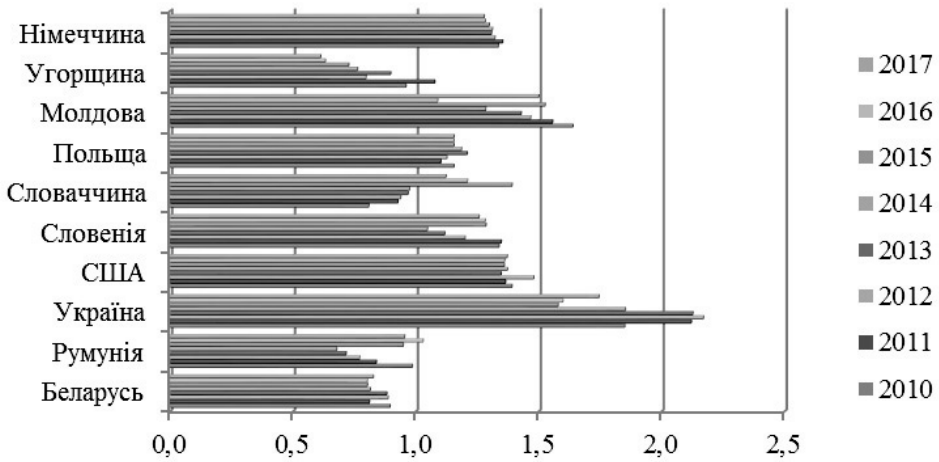

Рис. 3. Динаміка державних витрат на вищу освіту у % до ВВП (%)

Складено автором на основі джерела [13].

При цьому в рейтингах рівня освіти, ефективності національної системи освіти, а також індексу глобальної конкурентоспроможності Україна серед обраних країн посідає одне з останніх місць (рис. 4–6).

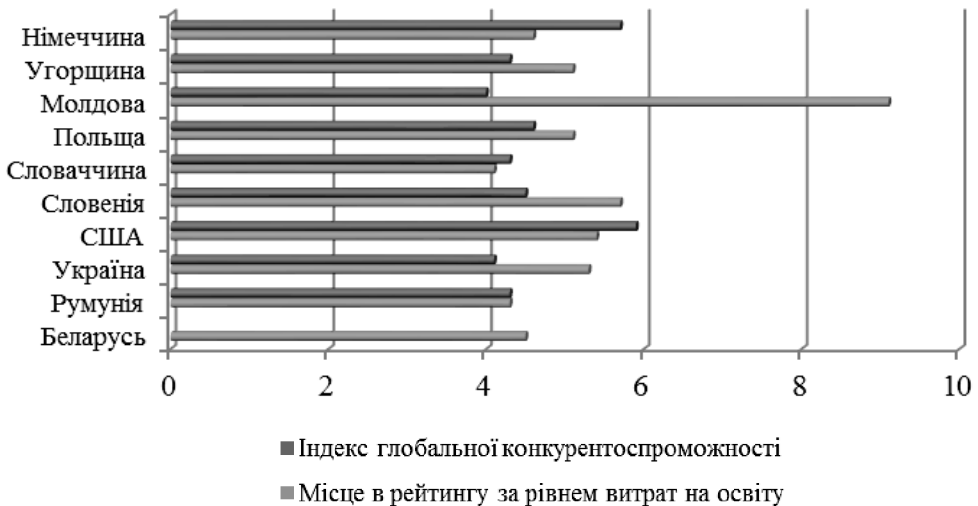

Рис. 4. Рейтинг країн за рівнем витрат на освіту та індекс глобальної конкурентоспроможності

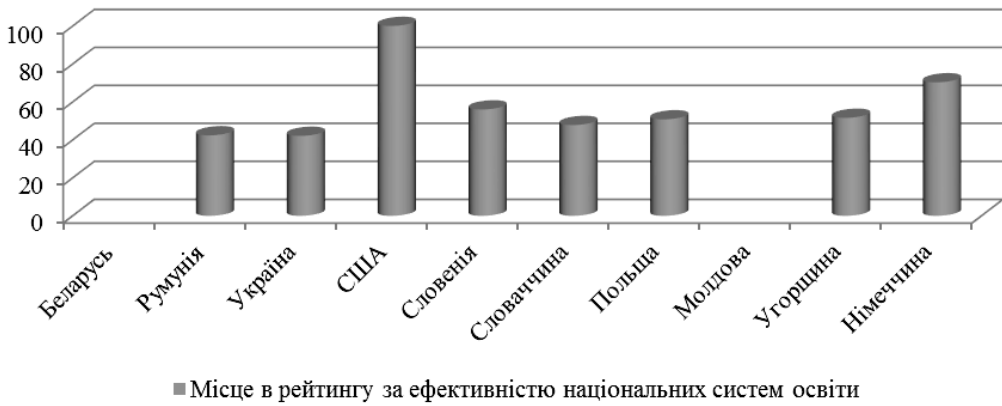

Рис. 5. Рейтинг ефективності національних систем освіти

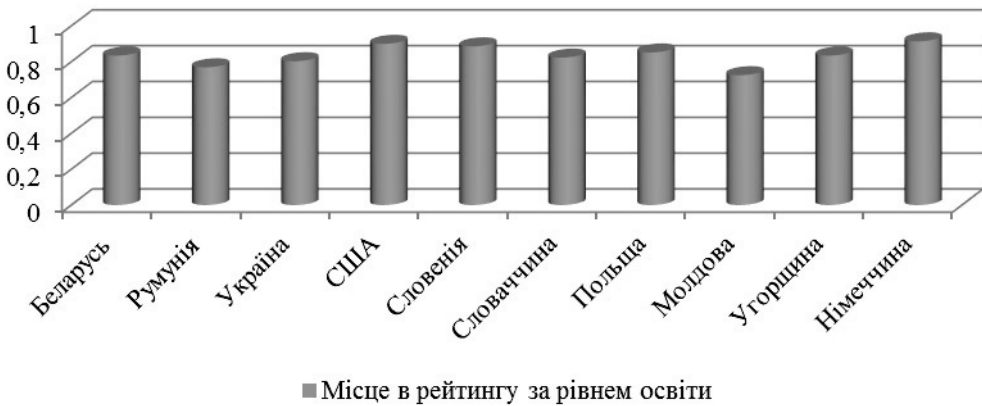

Рис. 6. Рейтинг країн за рівнем освіти

Складено автором на основі джерел [9–12].

Наведені дані свідчать про те, що, незважаючи на приблизно однаковий рівень освіти, ефективність національних систем освіти є високою не скрізь. Наприклад, США, маючи найвищий рейтинг ефективності своєї системи освіти та найвищий індекс глобальної конкурентоспроможності, виділяє на вищу освіту незначний обсяг бюджетних коштів. Те саме можна сказати і про Німеччину. У країнах колишнього соціалістичного табору кошти, що виділяються на розвиток вищої освіти, не можуть, на жаль, забезпечити високий рівень віддачі. Отже, розробка заходів щодо підвищення ефектив-

ності системи фінансування вищої освіти – важливе завдання державного регулювання.

Оскільки основним завданням системи управління закладом вищої освіти є підвищення його конкурентоспроможності, то доцільно провести SWOT-аналіз системи освітніх послуг, що надаються ЗВО України в цілому (табл. 1).

Таблиця 1

SWOT-аналіз освітніх послуг, що надаються закладами вищої освіти України

Сильні сторони	Слабкі сторони
1) доступна вартість навчання; 2) наявність бюджетних місць; 3) широкий спектр спеціальностей; 4) відкриття нових спеціальностей; 5) урахування сучасних тенденцій розвитку національної економіки і сфери освіти; 6) залучення до викладання деяких дисциплін представників бізнесу, політики, державного апарату управління	1) корумпованість; 2) відсутність зацікавленості у фахівцях, які випускаються ЗВО, з боку бізнесу; 3) небажання підприємств брати на практику студентів; 4) швидке старіння освітніх програм; 5) невелика кількість виробничих практик; 6) нерозвиненість дистанційного навчання; 7) формальне проходження курсів підвищення кваліфікації та стажування викладачами; 8) низький рівень знання іноземних мов викладачами; 9) невелика кількість викладачів-практиків
Можливості	Загрози
1) формування ендаумент-фондів; 2) співробітництво з закордонними університетами та фондами в частині освітніх програм для студентів; 3) участь викладачів у спільних освітніх програмах; 4) участь викладачів у державних програмах розвитку (можливо, їх розробка); 5) відкриття лабораторій міжнародного масштабу для проведення глобальних досліджень; 6) надання можливості отримання «короткої освіти»	1) зростання вартості контрактного навчання; 2) стрімка зміна ринку; 3) зниження зацікавленості в отриманні вищої освіти з боку молоді; 4) недосконалість законодавчої бази; 5) відтік молоді та викладачів до Європи (наприклад, до Польщі) для отримання освіти і роботи; 6) демографічні проблеми; 7) зниження якості освіти

Профіль позиціонування елементів SWOT-аналізу представлений у табл. 2.

Таблиця 2

Профіль позиціонування елементів SWOT-аналізу

Ступінь впливу на діяльність ЗВО	Ймовірність реалізації		
	висока	середня	низька
Сильні сторони (ймовірність підтримки і розвитку)			
Сильний вплив	• відкриття нових спеціальностей	• залучення до викладання деяких дисциплін представників бізнесу, політики, державного апарату управління	• наявність бюджетних місць
Середній вплив	• широкий спектр спеціальностей	• доступна вартість навчання • облік сучасних тенденцій розвитку національної економіки і сфери освіти	
Слабкий вплив			
Слабкі сторони (ймовірність подолання)			
Сильний вплив	• низький рівень знання іноземних мов викладачами	• небажання підприємств брати на практику студентів • невелика кількість виробничих практик • формальне проходження курсів підвищення кваліфікації та стажування викладачами • невелика кількість викладачів-практиків	• корупційність • швидке старіння освітніх програм
Середній вплив		• відсутність зацікавленості у фахівцях, яких випускають ЗВО, з боку бізнесу	
Слабкий вплив		• нерозвиненість дистанційного навчання	
Можливості (ймовірність реалізації)			
Сильний вплив	• співробітництво із зарубіжними університетами і фондами в частині освітніх програм для студентів		

Ступінь впливу на діяльність ЗВО	Імовірність реалізації		
	висока	середня	низька
	• участь у спільних освітніх програмах викладачів • участь викладачів у державних програмах розвитку (можлива розробка)		
Середній вплив	• надання можливості отримання «короткої освіти»	• формування ендавмент-фондів	
Слабкий вплив			• відкриття лабораторій міжнародного масштабу для проведення глобальних досліджень
Загрози (ймовірність настання)			
Сильний вплив	• стрімка зміна ринку праці • відтік молоді та викладачів до Європи (наприклад, до Польщі) для отримання освіти і роботи • зниження якості освіти	• зниження зацікавленості в отриманні вищої освіти з боку молоді	
Середній вплив	• демографічні проблеми		• недосконалість законодавчої бази
Слабкий вплив		• зростання вартості контрактного навчання	

Таким чином, при визначенні напрямів підвищення конкурентоспроможності ВНЗ необхідна оцінка таких параметрів (можлива при проведенні опитувань через соціальні мережі):

- важливість освіти для населення;
- сила впливу освіти на професійну діяльність;

- здатність до навчання і перекваліфікації;
 - достатність кількості вишів та їх спрямованість (класичні університети й вузькоспеціалізовані навчальні заклади);
 - корисність вищої освіти;
 - бажання здобувати вищу освіту після середньої спеціальної;
 - можливість одночасного отримання освіти за двома спеціальностями;
 - універсальність освіти;
 - рівень мотивації випускників шкіл до вступу до закладів вищої освіти;
 - вартість навчання;
 - рейтинг вишу;
 - котирування диплома вишу серед роботодавців в Україні і за кордоном.
- Оцінка конкурентоспроможності є базисом для розробки системи заходів щодо вдосконалення системи фінансування вищої освіти. Пропонуємо такий алгоритм (рис. 7).

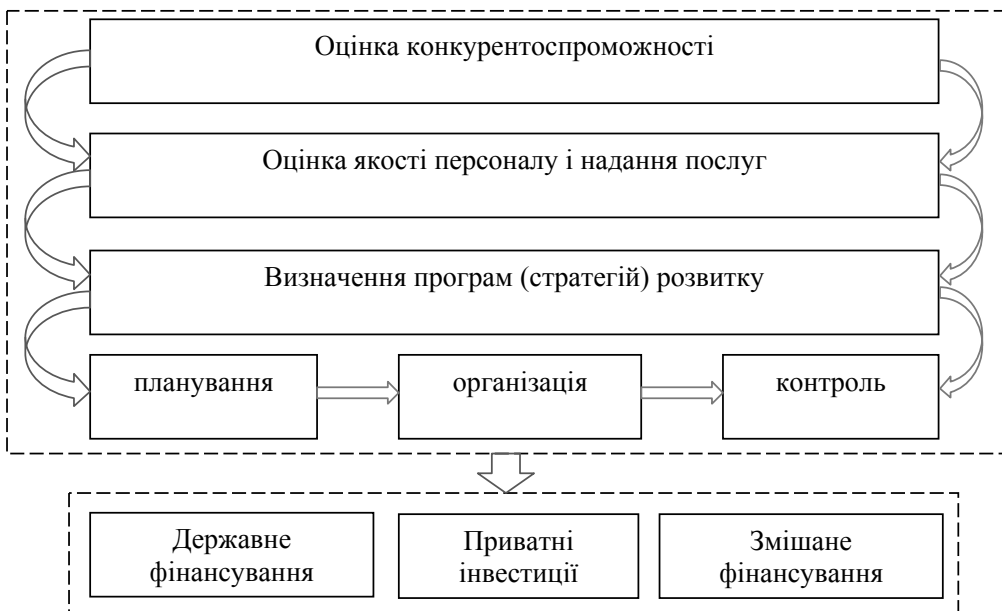

Рис. 7. Алгоритм визначення оптимальних форм фінансування

Оцінку якості персоналу та надання послуг необхідно проводити за такими напрямками:

1. Оцінка професорсько-викладацького складу. Рівень підготовки кадрів слід визначати за такими параметрами: участь у міжнародних проектах (відображає зацікавленість у викладачі іноземних ЗВО), знання іноземних мов

(рівень В2), виграні гранти, публікації в міжнародних виданнях, високий ступінь цитування, наявність монографій і підручників, високі рейтинги всередині вишу (враховуються не тільки професійні якості, а й взаємини всередині колективу та зі студентами).

2. Оцінка рівня здатності до навчання студентів. Проводиться за критеріями: висока успішність протягом усього процесу навчання, участь у науковому житті ЗВО, участь у міжнародних проектах, позитивні результати проходження практики на підприємствах, отримання грантів, наявність винаходів, патентів, авторських прав.

3. Оцінка ступеня задоволеності викладачів і студентів взаємодією з вишем.

4. Ступінь використання інформаційних технологій (впливає на рівень знайомства з тенденціями в освіті та на ринку праці).

5. Прагнення підвищувати кваліфікацію (це свідчить про підвищення рівня національної культури).

З метою розробки програм (стратегій) розвитку на основі певної конкурентної позиції вишу на внутрішньому і зовнішньому ринках, а також якості людського капіталу необхідно вибрати один із перерахованих (найбільш доцільних сьогодні в Україні) варіантів дій:

1. Збереження статус-кво (утримання позицій на ринку, відсутність розвитку, повільний відгук на зміни у зовнішньому середовищі).

2. Оновлення освітніх програм за існуючими напрямками (в рамках наявних спеціальностей у навчальний процес залучаються фахівці-практики, збільшується кількість виробничих практик).

3. Злиття (розгляд можливості об'єднання з іншими вишами).

4. Відкриття нових спеціальностей і поступова переорієнтація на них з одночасною відмовою від деяких існуючих у ЗВО спеціальностей.

5. Підготовка фахівців за двома напрямками (з видачею двох дипломів).

Після підготовчого етапу вибору стратегії слід починати визначати конкретні управлінські заходи, а саме:

1) планування (довго-, середньо- і короткострокове);

2) організацію різних видів діяльності: операційної – з надання освітніх послуг; фінансової – щодо використання засобів для отримання позаопераційних доходів (депозити, купівля акцій, здійснення інвестицій), а також інвестиційної (капітальні вкладення, здача в оренду площ, які не використовуються, та ін.);

3) організацію контролю з використанням різних методів.

При організації фінансового управління доцільно використовувати такі види фінансування:

1. Державне фінансування (застосовується в разі вибору стратегій збереження статус-кво та злиття).

2. Приватне інвестування (застосовується при відкритті нових спеціальностей та підготовці фахівців із двома дипломами).

3. Змішане фінансування (застосовується в разі поновлення освітніх програм за існуючими напрямками).

В Україні застосування змішаного фінансування зараз найбільш доцільно, тому що інші загрожують збільшенням відтоку студентів і викладачів із ЗВО. Багато вишів України зараз відкривають нові спеціальності, але досить рідко і неохоче, оскільки більшість навчальних закладів намагаються не міняти свій профіль. Оновлення ж існуючих програм – найбільш доцільна і здійснена стратегія, а залучення коштів із бюджету та від приватних інвесторів дозволить ЗВО розвиватися, слідувати новим тенденціям на ринку і співпрацювати з бізнесом у рамках підготовки фахівців.

Висновки. Існуюча система фінансового управління в сфері освітніх послуг повинна спиратися на аналіз сучасних тенденцій розвитку економічного, політичного та культурного життя країни.

Так, сучасний менеджмент освітньої сфери повинен виконувати такі основні завдання:

1) моніторинг ринку праці. Необхідно визначення найбільш перспективних спеціальностей, затребуваних на ринку. Держава в Україні постійно скорочує кількість бюджетних місць у ЗВО, обґрунтовуючи таке рішення низьким рівнем затребуваності фахівців у різних галузях національної економіки. Однак надання можливості навчатися за рахунок державних коштів дозволить збільшити кількість бажаючих освоїти перспективні професії;

2) забезпечення високої якості освіти. Виконання цього завдання полягає у забезпеченні формування ядра компетенції персоналу. Це одне з головних завдань менеджменту системи освіти, яке можна вирішити за рахунок формування системи мотивації викладацького складу до отримання вчених ступенів і звань, освоєння іноземних мов з метою надання послуг освіти іноземцям, участі в міжнародних дослідницьких програмах;

3) активізація маркетингової діяльності. Ефективний маркетинг забезпечить залучення абітурієнтів на основі розрахованих прогнозних значень кількості потенційних студентів за спеціальностями;

4) активізація взаємодії з бізнесом. Це завдання передбачає надання можливості кооперації ЗВО і підприємств різних галузей національної економіки шляхом збільшення кількості виробничих практик на виробництві та в сфері надання послуг, яка останніми роками значно збільшує свою частку вітчизняного ринку і активно виходить на міжнародний. Це дозволить готувати необхідних національній економіці фахівців з уже сформованими практичними навичками, забезпечити цих фахівців роботою як на вітчизняних підприємствах, так і в компаніях-нерезидентах, які здійснюють діяльність в Україні;

5) управління джерелами фінансування сфери освіти. Сьогодні необхідна оптимізація джерел фінансування діяльності вищів на основі заходів, реалізація яких сприятиме підвищенню конкурентоспроможності закладів вищої освіти на міжнародному ринку. Доцільною, на наш погляд, є змішана форма фінансування, що забезпечує залучення державних коштів до ЗВО, які прагнуть зберегти статус-кво, і приватного капіталу в спеціалізовані вищі, випускники яких затребувані на ринку праці.

Виконання цих завдань дозволить державі оптимізувати витрати на освіту, а ЗВО – визначити перспективні напрями навчання студентів і створити мотивацію для викладацького складу щодо підвищення кваліфікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Савченко І. Г., Чумак О. В. Модернізація державного механізму фінансування вищої освіти в умовах її реформування. *Теорія та практика державного управління*: зб. наук. пр. ХарПІ НАДУ. Харків: ХарПІ НАДУ, 2017. № 3. С. 56–72.
2. Боголіб Т. М. Фінансове забезпечення освітньої галузі України: існуючі проблеми та перспективи їх вирішення. *Економіст*. 2015. № 8. С. 1–6.
3. Шевченко Л. С. Фінансування вищої освіти: диверсифікація джерел. *Теорія і практика правознавства*. 2013. Вип. 2. С. 222–233.
4. Шевченко Л. С. Корпоратизація державних університетів: про що попереджають закордонні вчені? *Економічна теорія та право*. 2018. № 2 (33). С. 121–135.
5. Варналій З. С., Красільник О. В. Оптимізація фінансування державних вищих навчальних закладів України. *Вісник КНУ імені Тараса Шевченка*. 2017. № 5 (194). С. 6–13.
6. Варналій З. С., Красільник О. В., Хмелевська Л. П. Фінансування державних вищих навчальних закладів України. Київ: Знання України, 2017. 231 с.
7. Красільник О. В. Проблеми та перспективи фінансування вищих навчальних закладів України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2015. № 2 (167). С. 110–117.
8. Sondergaard, Lars M. Ukraine Education Policy Note: Introducing the New Ukrainian School in a Fiscally Sustainable Manner (English). Washington, D. C.: World Bank Group. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/322641535692262866/pdf/129687-PN-P166106-PUBLIC-30-8-2018-12-57-53-EnEducationpolicynoteFISB NPRINTED.pdf>.
9. Рейтинг стран мира по уровню расходов на образование. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/expenditure-on-education/info/> (дата звернення: 19.12.2018).
10. Рейтинг стран мира по уровню образования. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/education-index/education-index-info/> (дата звернення: 19.12.2018).
11. Рейтинг эффективности национальных систем образования. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/global-index-of-cognitive-skills-and-educational-attainment/info/> (дата звернення: 19.12.2018).

12. Индекс глобальной конкурентоспособности. URL: <https://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index/info/> (дата звернення: 19.12.2018).
13. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 19.12.2018).
14. Шевченко Л. С. Эндаумент-фонды в инвестиционной стратегии иностранных университетов. *Украина: аспекты труда*. 2015. № 1. С. 8–16.

REFERENCES

1. Savchenko, I. H., & Chumak, O. V. (2017). Modernizatsiia derzhavnoho mekhanizmu finansuvannia vyshchoi osvity v umovakh yii reformuvannia [Modernization of the state financing mechanism of higher education in conditions of its reformation]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia: zbirnyk naukovykh prats KharRI NADU. – Theory and practice of public administration: a collection of scientific works of the KRI NAPA*, 3, 56–72 [in Ukrainian].
2. Boholib, T. M. (2015). Finansove zabezpechennia osvitnoi haluzi Ukrainy: isnuuchi problemy ta perspektyvy yikh vyrishennia [Financial support of the Ukrainian educational sector: existing problems and perspectives for their solution]. *Economist – Economist*, 8, 1–6 [in Ukrainian].
3. Shevchenko, L. S. (2013). Finansuvannia vyshchoi osvity: dyversyfikatsiia dzherel [Higher Education Financing: Diversification of Sources]. *Teoriia i praktyka pravoznavstva – Theory and practice of jurisprudence*, 2, 222–233 [in Ukrainian].
4. Shevchenko, L. S. (2018). Korporatyzatsiia derzhavnykh universytetiv: pro shcho poperedzhaiut zakordonni vcheni? [Corporatisation of State Universities: What do foreign scientists warn?]. *Ekonomichna teoriia ta pravo – Economic theory and law*, 2 (33), 121–135 [in Ukrainian].
5. Varnalii, Z. S., & Krasilnyk, O. V. (2017). Optyimizatsiia finansuvannia derzhavnykh vyshchykh navchalnykh zakladiv Ukrainy [Optimization of financing of state higher educational institutions of Ukraine]. *Visnyk KNU imeni Tarasa Shevchenka – Herald of Taras Shevchenko National Taras Shevchenko University*, 5 (194), 6–13 [in Ukrainian].
6. Varnalii, Z. S., Krasilnyk, O. V., & Khmelevska, L. P. (2017). *Finansuvannia derzhavnykh vyshchykh navchalnykh zakladiv Ukrainy [Financing of state higher educational institutions of Ukraine]*. Kyiv: Znannia Ukrainy, [in Ukrainian]
7. Krasilnyk, O. V. (2015). Problemy ta perspektyvy finansuvannia vyshchykh navchalnykh zakladiv Ukrainy [Problems and Prospects of Financing of Higher Educational Institutions of Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika – Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economy*, 2 (167), 110–117 [in Ukrainian].
8. Sondergaard, L. M. *Ukraine Education Policy Note: Introducing the New Ukrainian School in a Fiscally Sustainable Manner (English)*. Washington, D. C: World Bank Group. Retrieved from <http://documents.worldbank.org/curated/en/322641535692262866/pdf/129687-PN-P166106-PUBLIC-30-8-2018-12-57-53-EnEducationpolicynoteFISBNPRINTED.pdf>.

9. *Reyting stran mira po urovnyu rashodov na obrazovanie [Rating of countries in the world in terms of education costs]*. (n.d.). Retrieved December 19, 2018, from <https://gtmarket.ru/ratings/expenditure-on-education/info> [in Russian].
10. *Reyting stran mira po urovnyu obrazovaniya [Rating of countries of the world by level of education]*. (n.d.). Retrieved December 19, 2018, from <https://gtmarket.ru/ratings/education-index/education-index-info> [in Russian].
11. *Reyting effektivnosti natsionalnykh sistem obrazovaniya [Rating the effectiveness of national education systems]*. (n.d.). Retrieved December 19, 2018, from <https://gtmarket.ru/ratings/global-index-of-cognitive-skills-and-educational-attainment/info> [in Russian].
12. *Indeks globalnoy konkurentosposobnosti [Global Competitiveness Index]*. (n.d.). Retrieved December 19, 2018, from <https://gtmarket.ru/ratings/global-competitiveness-index/info> [in Russian].
13. State Statistics Service of Ukraine (n.d.). Retrieved December 14, 2018, from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
14. Shevchenko, L. S. (2015). Endaument-fondy v investitsionnoy strategii inostrannykh universitetov [Endowment Funds in the Investment Strategy of Foreign Universities]. *Ukraina: aspekty truda – Ukraine: labor aspects, 1*, 8–16 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 16.10.2018 р.

Стаття пройшла рецензування 14.11.2018 р.

Стаття рекомендована до опублікування 20.11.2018 р.

А. И. БАЗЕЦКАЯ

кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономики предприятий городского хозяйства Харьковского национального университета городского хозяйства имени А. Н. Бекетова, Украина, г. Харьков

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ СИСТЕМЫ ФИНАНСОВОГО УПРАВЛЕНИЯ В СФЕРЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ

В статье рассматриваются современные проблемы системы образования, в том числе недостаточная финансовая поддержка государства. Государственного финансирования недостаточно для осуществления всех образовательных программ, а привлечение частных инвесторов ставит высшие учебные заведения в зависимость от них. Поэтому в работе предлагается использование смешанного финансирования, при котором доля частных и государственных инвестиций в сферу образовательных услуг определяется на основе анализа конкурентоспособности вузов в Украине.

Ключевые слова: образовательные услуги, государственное финансирование, целевой капитал вуза, конкурентоспособность.

H. I. BAZETSKA

PhD in Economics, Associate Professor, Associate professor of the Department of Economics of Municipal Enterprises, O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, Ukraine, Kharkiv

**CURRENT PROBLEMS OF FINANCIAL ADMINISTRATION
MANAGEMENT SYSTEMS IN THE FIELD
OF EDUCATIONAL SERVICES**

Problem setting. Today, higher education institutions in Ukraine are experiencing an acute shortage of funding. The state funds allocated from the budget and grants received from various funds are not enough to fully support the educational process, especially if this process involves costly research and experiments. In the developed countries of the West, the largest universities live at the expense of both state support and endowment funds formed by private donations. However, in Ukraine, for various reasons, neither individuals nor companies invest in the education system. Therefore, for universities, the problem of increasing competitiveness in the educational services market, finding sources of financing, attracting investors and creating trust funds is coming to the fore.

Recent research and publication analysis. The work of Ukrainian and foreign authors is devoted to the topic of financing the higher education system and its optimization in modern conditions. Savchenko I. G. and Chumak O. V. in their studies are concerned with the modernization of state financing of universities. The works Bogolib TM, Shevchenko L. S., Varnaliy Z. S. and Krasilnik O. V. touch upon the problems of financial provision of education and determining the optimal sources of funding for educational institutions. Lars M. Sondergaard and other scientists consider the policy of Ukraine in the field of education, the level of spending on education in different countries of the world.

Paper objective. The purpose of the article is to analyze the competitive positions of universities in the educational services market and to establish, based on the analysis carried out, the best balance between public and private funding of higher education institutions.

Paper main body. Although since 2010 the number of universities in Ukraine has decreased by almost a quarter, and the number of students has decreased by 40%, government spending on higher education in the country is very significant. As a percentage of GDP, they are among the highest among Ukraine's closest neighbors, and even against the background of such developed countries as Germany and the USA. Despite this, Ukraine occupies the last place in the world rankings of education and global competitiveness of universities. In this regard, higher education institutions face the challenge of developing and improving competitiveness in the educational services market, which, in turn, will attract private investors to them.

In order to choose a development strategy, it is necessary to assess the competitiveness of an educational institution, the quality of personnel and the services provided. In assess-

ing competitiveness, a number of factors are taken into account: the importance of education for the population, the universality of education, the applicability of the knowledge gained in professional activities, the cost of education, the quotation of a particular university in Ukraine and abroad, and others. When assessing the quality of staff and the services provided, such parameters as the level of training, the level of academic performance and student learning, the degree of satisfaction of teachers and students with the interaction with the university, the degree of use of information technology, the staff's desire to improve their skills are important.

The evaluation stage is followed by the choice of a university development strategy based on the data collected. In modern Ukrainian realities, five strategies appear most appropriate: passively maintaining the status quo; updating of educational programs in major specialties; association (merger) with other universities; discovery of new specialties; training specialists in two directions at once.

From the choice of strategy depends on the definition of the source of funding. Universities that prefer to maintain the status quo or plan to merge with other educational institutions require government support. When opening new specialties and training specialists with double diplomas, private investment can be attracted. For educational institutions that have chosen the path of updating educational programs, it is appropriate to rely on mixed funding.

Conclusions. To determine the optimal development strategy that will improve the competitiveness of the university, the level of training of teaching staff and students and attract funding, university management should work in several areas:

- 1) Monitoring the labor market, identifying the most promising specialties in the market.
- 2) Providing high quality education at the expense of competent staff.
- 3) Effective marketing to attract applicants.
- 4) Activation of interaction with business, cooperation of universities and enterprises of various sectors of the national economy.
- 5) Managing sources of funding.

The implementation of these tasks will not only give impetus to the development of the university, but will also allow the state to optimize education costs, improve the country's image on the international market of educational services.

Article details:

Received: 16 October 2018

Revised: 14 November 2018

Accepted: 20 November 2018